

Εθνική Αρχή Προσβασιμότητας (ΕΑΠ)

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ

Της Εθνικής Αρχής Προσβασιμότητας (ΕΑΠ)

με θέμα

**Εθνική Στρατηγική και Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά 2021 - 2030
(ΕΣΚΕ Ρομά 2021-2030)**

Αθήνα, 17 Ιανουαρίου 2022

Η Εθνική Αρχή Προσβασιμότητας (ΕΑΠ) ενημερώθηκε από τον Γενικό Γραμματέα Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας, στις 29.12.2021, σχετικά με τη θέση σε δημόσια διαβούλευση του σχεδίου της «*Εθνικής Στρατηγικής και Σχεδίου Δράσης για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά 2021 - 2030*».

Κατά την 9^η συνεδρίασή της, στις 12 Ιανουαρίου 2022, η ΕΑΠ συζήτησε το θέμα και αποφάσισε - σύμφωνα με το άρθρο 2, παρ.β του ν.4780/2021 (ΦΕΚ 30 Α') - τη σύνταξη της ακόλουθης γνωμοδότησης πρωτοβουλίας, η οποία υιοθετήθηκε από το σύνολο των μελών της.

Η Εθνική Αρχή Προσβασιμότητας (Αρχή) συστάθηκε με τον ν.4780/2021 (ΦΕΚ 30 Α'), υπάγεται στον Πρωθυπουργό και υποστηρίζεται, ως προς τη στελέχωση και την υποδομή της, από την Προεδρία της Κυβέρνησης.

Αποτελεί συμβουλευτικό όργανο της Πολιτείας προς τον σκοπό της πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας και έχει ως αποστολή τη διαρκή παρακολούθηση των θεμάτων που σχετίζονται με το δικαίωμα πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία και τη διαμόρφωση προτάσεων για τη χάραξη δημόσιων πολιτικών σε θέματα του αντικειμένου της.

1. Σύνοψη περιλήψης

- 1.1. Η Εθνική Αρχή Προσβασιμότητας αναγνωρίζει ότι: α) οι Ρομά με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις -όπως κάθε άτομο με αναπηρία- έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας σε συνήθεις και έκτακτες συνθήκες, β) οι Ρομά με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις και οι οικογένειες Ρομά με παιδιά/άτομα με αναπηρία πρέπει να έχουν την ευκαιρία να συμμετέχουν ενεργά στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων για πολιτικές και προγράμματα, που τα αφορούν άμεσα, γ) η ανεμπόδιστη πρόσβαση στο φυσικό, δομημένο και ψηφιακό περιβάλλον και στην πληροφορία και επικοινωνία αποτελεί θεμελιώδη λίθο στη διαδικασία της ένταξης των Ρομά με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις, όπως για κάθε άτομο με αναπηρία ή/και χρόνια πάθηση, σε όλες τις σφαίρες οικονομικής, κοινωνικής, πολιτικής και πολιτιστικής ζωής, και δ) η πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, αποκατάστασης, διημέρευσης, ημερήσιας φροντίδας, δημιουργικής απασχόλησης, ειδικής αγωγής, ειδικής εκπαίδευσης καθώς και σε παροχές σε χρήμα ή/και σε είδος που παρέχονται από την Πολιτεία στους πολίτες με αναπηρία ή/και με χρόνια πάθηση θα πρέπει να διασφαλίζονται και για κάθε Ρομά με αναπηρία ή/και με χρόνια πάθηση και κάθε Ρομά γονέα ή/και οικογένεια που έχει τουλάχιστον ένα προστατευόμενο μέλος με αναπηρία ή/και με χρόνια πάθηση.
- 1.2. Αναφορικά με το σχέδιο Εθνικής Στρατηγικής και Σχεδίου Δράσης για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά 2021– 030 (ΕΣΚΕ Ρομά 2021-2030), που τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση, η Αρχή προτείνει τα εξής:
- 1.2.1. Την προσθήκη στην ΕΣΚΕ Ρομά 2021-2030 ξεχωριστής ενότητας αναφερόμενης τόσο στους Ρομά με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις, στα εμπόδια που αντιμετωπίζουν σε όλους τους τομείς δραστηριοτήτων και σε αντίστοιχα μέτρα/δράσεις για την άρση των εμποδίων και την κοινωνική ένταξη των ατόμων αυτών, όσο και στις οικογένειες Ρομά με παιδιά/άτομα με αναπηρία και στα μέτρα/δράσεις για τη στήριξή τους, συνοδευόμενης από χρονοδιαγράμματα και πηγές χρηματοδότησης για την υλοποίησή τους,.
- 1.2.2. Τη συμπερίληψη στην ΕΣΚΕ Ρομά 2021-2030 στατιστικών στοιχείων για τις συνθήκες διαβίωσης και συμμετοχής των Ρομά με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις και την ανάπτυξη συστήματος δεικτών παρακολούθησης και αξιολόγησης σε συνεργασία με την Ελληνική Στατιστική Αρχή, το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας της Ε.Σ.Α.μεΑ. αλλά και κάθε άλλο συναφή φορέα ή Υπηρεσία που περιλαμβάνεται στο Ελληνικό Στατιστικό Σύστημα καθώς και τα Επιμέρους Σημεία Αναφοράς του άρθρου 71 του ν.4488/2017 ΦΕΚ 137 Α΄, που να αφορούν στους Ρομά με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις γενικά, αλλά και με βάση επιμέρους χαρακτηριστικά (φύλο, ηλικία κλπ).
- 1.2.3. Την πρόβλεψη συμμετοχής εκπροσώπων: α) των τριτοβάθμιων οργάνων εκπροσώπησης των Ρομά ή/και μελών του Φόρουμ Ρομά στη Διατομεακή Επιτροπή για την Εθνική Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης των Ρομά και β) της Ε.Σ.Α.μεΑ. σε όλα τα όργανα που αναφέρονται στην ενότητα 6.2.- «Επιχειρησιακή διαχείριση».

2. Εισαγωγή

- 2.1. Βασική αποστολή της Αρχής είναι η διαρκής παρακολούθηση των θεμάτων που σχετίζονται με το δικαίωμα πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας και η διαμόρφωση προτάσεων για τη χάραξη δημοσίων πολιτικών σε θέματα του αντικειμένου της. Ιδιαίτερη μέριμνα οφείλει να επιδεικνύει για τα πλέον ευάλωτα άτομα με αναπηρία, τα οποία καλούνται να αντιμετωπίσουν εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες και πολλαπλές ή επιβαρυνόμενες μορφές διακρίσεων λόγω συγκέντρωσης, επιπλέον της αναπηρίας, πολλαπλών πρόσθετων χαρακτηριστικών, όπως το φύλο, η ηλικία, η φυλετική, εθνική ή εθνοτική καταγωγή, κλπ.
- 2.2. Με βάση το άρθρο 2, παρ. ε του ν. 4780/2021 (ΦΕΚ 30 Α') η ΕΑΠ συμμετέχει στις νομοπαρασκευαστικές επιτροπές για την επεξεργασία σχεδίων νόμων που άπτονται των αρμοδιοτήτων της ή διατυπώνει γνώμη για σχετικές διατάξεις προ της κατάθεσής τους ως προς τη συμβατότητά τους με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες και το Προαιρετικό Πρωτόκολλο αυτής (ν. 4074/2012, Α' 88), λαμβάνοντας υπόψη την οικεία ανάλυση συνεπειών ρύθμισης.
- 2.3. Ειδικότερα, όσον αφορά το θέμα της Κοινωνικής Ένταξης των Ρομά, και ιδιαίτερα των Ρομά με αναπηρία, η Αρχή αναγνωρίζει τις εξαιρετικά σύνθετες και δύσκολες συνθήκες που καλούνται να διαχειριστούν τόσο οι ίδιοι οι Ρομά με αναπηρία, και ειδικότερα οι γυναίκες Ρομά με αναπηρία, οι ηλικιωμένοι Ρομά με αναπηρία, τα παιδιά Ρομά με αναπηρία, όσο και η Πολιτεία, προκειμένου να διασφαλιστεί η κοινωνική ένταξη αυτών κατά τρόπο ισότιμο με κάθε άλλο πολίτη.
- 2.4. Η Αρχή, στη βάση των απαιτήσεων της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (εφεξής Σύμβαση), την οποία η χώρα μας κύρωσε με το ν.4074/2012 (ΦΕΚ 88 Α'), και των επιταγών του Συντάγματος, αναγνωρίζει ότι:
 - 2.4.1. οι Ρομά με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις -όπως κάθε άτομο με αναπηρία ή/και χρόνια πάθηση - έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας σε συνθήκες και έκτακτες συνθήκες και ότι πρέπει να έχουν την ευκαιρία να συμμετέχουν ενεργά στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων για πολιτικές και προγράμματα που τους αφορούν άμεσα,
 - 2.4.2. οι γυναίκες και τα κορίτσια Ρομά με αναπηρία -όπως όλες οι γυναίκες και τα κορίτσια με αναπηρία- διατρέχουν συχνά τον μεγαλύτερο κίνδυνο, λόγω βίας, τραυματισμού ή κακοποίησης, παραμέλησης ή αμελούς μεταχείρισης, κακομεταχείρισης ή εκμετάλλευσης,
 - 2.4.3. τα παιδιά Ρομά με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις πρέπει να απολαμβάνουν πλήρως όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα και θεμελιώδεις ελευθερίες, σε ίση βάση με τα υπόλοιπα παιδιά,
 - 2.4.4. οι οικογένειες Ρομά με παιδιά/άτομα με αναπηρία δικαιούνται προστασίας από την κοινωνία και το κράτος και οι Ρομά με αναπηρία και τα μέλη των οικογενειών τους πρέπει να λαμβάνουν την απαραίτητη προστασία και βοήθεια,

Εθνική Αρχή Προσβασιμότητας (ΕΑΠ)

- 2.4.5. η ανεμπόδιστη πρόσβαση στο φυσικό, δομημένο και ηλεκτρονικό περιβάλλον και στην πληροφορία και επικοινωνία αποτελεί θεμελιώδη λίθο στη διαδικασία ένταξης των Ρομά με αναπηρία/ή και χρόνιες παθήσεις, όπως και κάθε ατόμου με αναπηρία ή/και χρόνια πάθηση, σε όλες τις σφαίρες της οικονομικής, κοινωνικής, πολιτικής και πολιτιστικής ζωής, καθιστώντας δυνατό στα άτομα αυτά να απολαμβάνουν πλήρως όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών.
- 2.4.6. η πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, αποκατάστασης, διημέρευσης, ημερήσιας φροντίδας, δημιουργικής απασχόλησης, ειδικής αγωγής, ειδικής εκπαίδευσης καθώς και σε παροχές σε χρήμα ή/και σε είδος που παρέχονται από την Πολιτεία στους πολίτες με αναπηρία ή/και με χρόνια πάθηση θα πρέπει να διασφαλίζονται και για κάθε Ρομά με αναπηρία ή/και με χρόνια πάθηση και κάθε Ρομά γονέα ή/και οικογένεια που έχει τουλάχιστον ένα προστατευόμενο μέλος με αναπηρία ή/και με χρόνια πάθηση.
- 2.5. Το νέο ευρωπαϊκό πλαίσιο για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά¹ προβλέπει ρητά:
- 2.5.1. Στην ενότητα «II. Κοινός στόχος για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά», ότι «οι Ρομά θα πρέπει να συμμετέχουν από τον σχεδιασμό έως την εφαρμογή των μέτρων. Ταυτόχρονα, η δράση θα πρέπει να αναγνωρίζει την ποικιλομορφία και τις ανάγκες συγκεκριμένων ομάδων εντός του πληθυσμού των Ρομά».
- Παράλληλα, «η Επιτροπή θέτει επτά στόχους σε επίπεδο ΕΕ για την περίοδο έως το 2030. Τρεις από αυτούς τους στόχους είναι οριζόντιοι στους τομείς της ισότητας, της ένταξης και της συμμετοχής. Οι άλλοι τέσσερις είναι τομεακοί στόχοι στους τομείς της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, της στέγασης και της υγείας. Για την αποτελεσματική εφαρμογή αυτών των στόχων, πρέπει να υποστηρίζονται με την ικανότητα μέτρησης της προόδου».*
- 2.5.2. Στην ενότητα «III.1. Οδηγίες για εθνική δράση ακολουθώντας μια κοινή αλλά διαφοροποιημένη προσέγγιση», ότι ένα από τα κοινά χαρακτηριστικά που η Επιτροπή προτείνει να έχουν όλα τα εθνικά στρατηγικά πλαίσια για τους Ρομά είναι να «αντικατοπτρίζουν την ποικιλομορφία μεταξύ των Ρομά: Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι τα στρατηγικά τους πλαίσια καλύπτουν όλους τους Ρομά στην επικράτειά τους και αντικατοπτρίζουν τις ανάγκες διαφορετικών ομάδων μέσω μιας διατομεακής προσέγγισης. Θα πρέπει να έχουν κατά νου πώς μπορούν να συνδυαστούν διαφορετικές πτυχές της ταυτότητας που οξύνουν τις διακρίσεις. Θα πρέπει να θέτουν ποσοτικούς ή/και ποιοτικούς στόχους για να διασφαλίσουν ότι αντικατοπτρίζεται η διαφορετικότητα όσον αφορά την ηλικία, το φύλο, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την κινητικότητα και άλλα προσωπικά χαρακτηριστικά».
- Παράλληλα, αναφέρει ότι «το εθνικό στρατηγικό πλαίσιο θα πρέπει να καθορίζει: α) [...] β) στόχους και μέτρα για συγκεκριμένες ομάδες (παιδιά Ρομά, γυναίκες, νέοι, ηλικιωμένοι Ρομά ή άτομα με αναπηρίες, μετακινούμενοι πολίτες της ΕΕ, υπήκοοι τρίτων χωρών, Ρομά απάτριδες) ώστε να αντικατοπτρίζουν την ποικιλομορφία μεταξύ των Ρομά,*

¹ βλ. Ανακοίνωση της 7ης Οκτωβρίου 2020 «Μια Ένωση Ισότητας - Στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά», COM/2020/620, {SWD(2020) 530 final}

συμπεριλαμβανομένων των ευαίσθητων μέτρων που ανταποκρίνονται στο φύλο και τα παιδιά/ηλικία [...]».

3. Εθνική Στρατηγική και Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά 2021–2030 (ΕΣΚΕ Ρομά 2021-2030)

3.1. Το παρόν σχέδιο της Εθνικής Στρατηγικής και Σχεδίου Δράσης για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά 2021–2030 (ΕΣΚΕ Ρομά 2021-2030), που τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση, περιέχει τις εξής αναφορές στους Ρομά με αναπηρία:

3.1.1. Στην ενότητα «3.4. Δυνατότητες ενίσχυσης των παρεμβάσεων για την κοινωνική ένταξη των Ρομά την περίοδο 2021-2027», όπου γίνεται αναφορά στους επιπρόσθετους αναγκαίους πρόσφορους όρους που συνδέονται άμεσα με τις παρεμβάσεις στήριξης της κοινωνικής ένταξης των Ρομά στα Επιχειρησιακά Προγράμματα της προγραμματικής περιόδου 2021-2027, συμπεριλαμβάνεται και ο όρος που αναφέρεται στην «Υλοποίηση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (UNCRPD) σύμφωνα με την Απόφαση 2010/48/ΕΚ του Συμβουλίου (οριζόντιος αναγκαίος πρόσφορος όρος), αναφορικά με την εφαρμογή εθνικού πλαισίου για την εφαρμογή της UNCRPD, το οποίο περιλαμβάνει μετρήσιμα ορόσημα, συλλογή δεδομένων και μηχανισμό παρακολούθησης, καθώς και αναγκαίες ρυθμίσεις που διασφαλίζουν ότι η πολιτική, η νομοθεσία και τα πρότυπα προσβασιμότητας αντανακλώνται δεόντως στην προετοιμασία και την υλοποίηση των προγραμμάτων».

3.1.2. Στους Πίνακες α) 1 - «Μέτρα ανά Πυλώνα της ΕΣΚΕ Ρομά 2021–2030», β) 10 - «Σύνδεση Επιχειρησιακών Στόχων και Μέτρων του Σχεδίου Δράσης της ΕΣΚΕ Ρομά 2021–2030» και γ) 2 - «Επιχειρησιακοί στόχοι, μέτρα και δράσεις – Σχέδιο Δράσης ανά πυλώνα της ΕΣΚΕ Ρομά 2021-2030» του κειμένου της Εθνικής Στρατηγικής περιλαμβάνονται μέτρα που εξειδικεύονται στη συνέχεια σε δράσεις. Ενδεικτικά αναφέρονται (βλ. Πίνακα 9) «Μέτρο 1.3 - Πρόσβαση των Ρομά σε οικονομικές διευκολύνσεις ατόμων εκτός αγοράς εργασίας ή εργαζομένων σε επισφαλή θέση εργασίας», «Μέτρο 1.5 - Πρόσβαση των Ρομά με αναπηρία σε επιδοματικές παροχές ΑμεΑ», «Μέτρο 1.10 - Πρόσβαση των Ρομά σε διευκολύνσεις μετακίνησης και χρήσης Μέσων Μαζικής Μεταφοράς», «Μέτρο 2.1. - Υποστηρικτικές δράσεις για την ενίσχυση της συμμετοχής των Ρομά στην εκπαίδευση, την ανάπτυξη δεξιοτήτων και την μείωση της πρόωρης σχολικής εγκατάλειψης», «Μέτρο 2.2 - Διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης των Ρομά στη γενική εκπαίδευση, επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, ανώτατη εκπαίδευση & δια βίου μάθηση», «Μέτρο 2.4 - Πρόσβαση ανέργων και ευάλωτων Ρομά σε προγράμματα ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης γενικού πληθυσμού και ευάλωτων ομάδων», «Μέτρο 2.6 - Προγράμματα ενεργητικής ένταξης Ρομά / ευάλωτων ομάδων σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο», «Μέτρο 2.8 - Διασφάλιση της πρόσβασης των Ρομά σε προγράμματα Αγωγής Υγείας και παρεμβάσεις πρόληψης και προαγωγής Υγείας στο γενικό πληθυσμό με έμφαση στα παιδιά και ευάλωτες ομάδες», κ.λπ., τα οποία εξειδικευόμενα περιέχουν και δράσεις που αφορούν σε Ρομά με αναπηρία.

3.1.3. Στην ενότητα 6.3. - «Συστημικές δράσεις», στο σημείο 6.3.3. – «Θεματικές ομάδες εργασίας και έρευνας» αναφέρεται η σύσταση, με απόφαση του Γενικού Γραμματέα Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας, ειδικών ομάδων εργασίας για τη μελέτη και τεκμηρίωση θεμάτων ειδικού ενδιαφέροντος ανά πυλώνα της ΕΣΚΕ

Εθνική Αρχή Προσβασιμότητας (ΕΑΠ)

Ρομά 2021-2030, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και ομάδα εργασίας που αφορά τους «Ρομά άτομα με αναπηρία».

- 3.1.4. Στην ενότητα 6.4 - «Επιχειρησιακοί στόχοι, Μέτρα και Δράσεις της ΕΣΚΕ Ρομά 2021–2030», στην ανάλυση του Πυλώνα 2, στην μεν ενότητα για την Εκπαίδευση/Κατάρτιση/Δια Βίου Μάθηση υπάρχει η αναφορά στη «Διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης των Ρομά με αναπηρία στην εκπαίδευση», στη δε ενότητα για την Κοινωνική ένταξη και φροντίδα η αναφορά στην «Επαρκή υποστήριξη των ευάλωτων Ρομά».
- 3.1.5. Στην ενότητα 6.7 – «Σύνδεση της ΕΣΚΕ Ρομά 2021–2030 με λοιπές στρατηγικές» αναφέρεται ότι «στο επίπεδο των εσωτερικών συνεργειών, η ΕΣΚΕ Ρομά συνδέεται με τα εξής: [...] Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2020 – 2023 [...]. Ο στόχος 9 του Πυλώνα II του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τις γυναίκες με αναπηρία αποσκοπεί μεταξύ άλλων στην “ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας στη διαμόρφωση ολοκληρωμένης στρατηγικής για γυναίκες και κορίτσια Ρομά, πρόσφυγες, αιτούσες άσυλο και γυναίκες που η κατάστασή τους προσομοιάζει με αυτήν των γυναικών προσφύγων”».
- 3.1.6. Στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ III. «Θεσμικό πλαίσιο – νομοθετικές ρυθμίσεις ανά τομέα κοινωνικής ένταξης των Ρομά» περιλαμβάνονται στοιχεία της αρμόδιας Διεύθυνσης Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης που αφορούν στην εκπαίδευση μαθητών/τριών Ρομά με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

4. Συμπεράσματα και συστάσεις

- 4.1. Σε συνέχεια των παραπάνω, η Εθνική Αρχή Προσβασιμότητας στο κείμενο της υπό διαβούλευση ΕΣΚΕ Ρομά 2021-2030 εντόπισε τα εξής:

- 4.1.1. Στην ενότητα 4 – «*Η κοινωνική ένταξη των Ρομά στην Ελλάδα*», δεν υπάρχει καμία αναφορά ούτε στατιστικά στοιχεία για τους Ρομά με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις και τις ιδιαίτερες συνθήκες που αυτοί αντιμετωπίζουν, καταρχάς λόγω των διττών χαρακτηριστικών τους ως άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις αφενός και ως Ρομά αφετέρου, και στη συνέχεια ως κορίτσια/ γυναίκες/ παιδιά/ νέοι/ ηλικιωμένοι/ οικογένειες Ρομά και παράλληλα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις.

Αντίστοιχα, στην ενότητα 7.4 – «*Σύστημα δεικτών παρακολούθησης και αξιολόγησης της υλοποίησης της ΕΣΚΕ Ρομά 2021–2030*», όπου παρουσιάζονται οι βασικοί Δείκτες Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Αποτελεσμάτων της ΕΣΚΕ Ρομά / Σχεδίου Δράσης 2021–2030, δεν περιλαμβάνεται κανένας δείκτης σε κάποιο τομέα που να αφορά σε Ρομά με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις και τις ιδιαίτερες συνθήκες που βιώνουν ανά τομέα δραστηριότητας.

Αν και έχει εντοπιστεί ένδεια σχετικά με την ύπαρξη στατιστικών στοιχείων στη χώρα που να αφορούν γενικά στα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις - πόσο μάλλον σε ειδικότερες κατηγορίες αυτών - η Αρχή αναγνωρίζει ότι απουσία από τις στατιστικές οδηγεί σε απουσία από τις πολιτικές, γεγονός που επισημαίνεται και από το νέο

Ευρωπαϊκό πλαίσιο για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά² (βλ. σχετικά παρ. 2.5 της παρούσας γνωμοδότησης).

- 4.1.2. Στην ενότητα 6.2. - «Επιχειρησιακή διαχείριση», όπου περιγράφονται τα όργανα / βασικοί επιχειρησιακοί βραχίονες του Σχεδίου Δράσης της ΕΣΚΕ Ρομά 2021–2030, εντοπίζεται ελλιπής παρουσία τόσο των τριτοβάθμιων οργάνων εκπροσώπησης των Ρομά ή/και μελών του Φόρουμ Ρομά, όσο και του οργάνου που εκπροσωπεί τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις και τις οικογένειές τους (Ε.Σ.Α.μεΑ.) και συνεπώς και τους Ρομά με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις και τις οικογένειές τους. Εκπρόσωποι των αντιπροσωπευτικών οργανώσεων των Ρομά δε συμμετέχουν στη Διατομεακή Επιτροπή για την Εθνική Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης των Ρομά, ενώ η Ε.Σ.Α.μεΑ. δεν εκπροσωπείται σε κανένα από τα προβλεπόμενα όργανα όταν μάλιστα θα έπρεπε να συμμετέχει σε όλα, προωθώντας μέτρα προς όφελος των Ρομά με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους .

Αναφορικά δε με το Παρατηρητήριο ΕΣΚΕ Ρομά - και με διαπιστωμένη την έλλειψη στατιστικών στοιχείων και δεικτών σχετικών με τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις και ειδικότερα τους Ρομά με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις, η Αρχή θεωρεί αναγκαία την προσθήκη αναφοράς στο κείμενο της Εθνικής Στρατηγικής για υποχρέωση διαβούλευσης αυτού και του φορέα στον οποίο συγκροτείται αυτό (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, που αποτελεί φορέα του Ελληνικού Στατιστικού Συστήματος) με το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας της Ε.Σ.Α.μεΑ., όπως προβλέπεται στον ν.4488/2017 ΦΕΚ 137 Α', άρθρο 68, καθώς και αφενός με την Ελληνική Στατιστική Αρχή και κάθε άλλο συναφή φορέα ή Υπηρεσία που περιλαμβάνεται στο Ελληνικό Στατιστικό Σύστημα και αφετέρου με τα Επιμέρους Σημεία Αναφοράς του άρθρου 71 του ν.4488/2017 ΦΕΚ 137 Α'.

- 4.1.3. Πέραν, όμως, των παραπάνω ειδικότερων ελλείψεων που εντοπίστηκαν, η Αρχή θεωρεί ότι από την ΕΣΚΕ Ρομά 2021-2030 απουσιάζει, γενικά, ολιστική εξειδικευμένη προσέγγιση και σχέδιο δράσης αντιμετώπισης των αναγκών των πλέον ευάλωτων Ρομά, δηλαδή των Ρομά με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις ως σύνολο, αλλά και ως επιμέρους υπο-ομάδες ατόμων με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις με βάση το φύλο ή/και την ηλικία, τόσο σε συνήθεις συνθήκες όσο και σε έκτακτες περιπτώσεις και συνθήκες κρίσεων φυσικών, ανθρωπογενών, υγειονομικών, κλπ.

Το σχέδιο πρέπει παράλληλα να διασφαλίζει την αναγκαία προσβασιμότητα υποδομών και υπηρεσιών, φυσικών και ηλεκτρονικών, καθώς και την παροχή ζωντανής βοήθειας ή/και υποστηρικτικού εξοπλισμού που θα απαιτηθεί για την εξασφάλιση της αυτονομίας και αξιοπρέπειας των Ρομά με αναπηρία και να καθιστά σαφές ότι η πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, αποκατάστασης, διημέρευσης, ημερήσιας φροντίδας, δημιουργικής απασχόλησης, ειδικής αγωγής, ειδικής εκπαίδευσης καθώς και σε παροχές σε χρήμα ή/και σε είδος που παρέχονται από την Πολιτεία στους πολίτες με αναπηρία ή/και με χρόνια πάθηση θα διασφαλίζονται και για κάθε Ρομά με αναπηρία ή/και με χρόνια πάθηση και κάθε Ρομά γονέα ή/και οικογένεια που έχει τουλάχιστον ένα προστατευόμενο μέλος με αναπηρία ή/και με χρόνια πάθηση.

² βλ. Ανακοίνωση της 7ης Οκτωβρίου 2020 «Μια Ένωση Ισότητας - Στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά», COM/2020/620, {SWD(2020) 530 final}

4.2. Συμπερασματικά η Αρχή προτείνει τα εξής:

4.2.1. Την προσθήκη στην ΕΣΚΕ Ρομά 2021-2030 ειδικής ενότητας αναφερόμενης αποκλειστικά στους Ρομά με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις και τις οικογένειές τους, καθώς και στις ιδιαίτερες συνθήκες που βιώνουν και στα εμπόδια με τα οποία έρχονται αντιμέτωποι.

Η ενότητα αυτή πρέπει επίσης να περιλαμβάνει μέτρα/δράσεις που θα στοχεύουν αφενός στην άρση των εμποδίων που θα εντοπιστούν και αφετέρου στην προώθηση της κοινωνικής ένταξης των Ρομά με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους, συνοδευόμενα από χρονοδιαγράμματα και επαρκείς πηγές χρηματοδότησης για την υλοποίησή τους.

4.2.2. Τη συμπερίληψη στην ΕΣΚΕ Ρομά 2021-2030 στατιστικών στοιχείων για τις συνθήκες διαβίωσης και συμμετοχής των Ρομά με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις, καθώς και την ανάπτυξη - σε συνεργασία με την Ελληνική Στατιστική Αρχή, το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας της Ε.Σ.Α.μεΑ. αλλά και κάθε άλλο συναφή φορέα ή Υπηρεσία που περιλαμβάνεται στο Ελληνικό Στατιστικό Σύστημα καθώς και τα Επιμέρους Σημεία Αναφοράς του άρθρου 71 του ν.4488/2017 ΦΕΚ 137 Α, συστήματος δεικτών παρακολούθησης και αξιολόγησης που θα αφορούν στους Ρομά με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις ως σύνολο αλλά και ως επιμέρους υπο-ομάδες ατόμων με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις με βάση το φύλο ή/και την ηλικία.

4.2.3. Την πρόβλεψη της συμμετοχής εκπροσώπων: α) των τριτοβάθμιων οργανώσεων των Ρομά ή/και μελών του Φόρουμ Ρομά στη Διατομεακή Επιτροπή για την Εθνική Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης των Ρομά και β) της Ε.Σ.Α.μεΑ. σε όλα τα όργανα που αναφέρονται στην ενότητα 6.2.- «Επιχειρησιακή διαχείριση».

5. Αντίκτυπος στο εθνικό θεσμικό και νομοθετικό πλαίσιο

5.1. Με βάση τις παραπάνω προτάσεις της, η Αρχή στοχεύει:

5.1.1. στην ενίσχυση της συμβατότητας της ΕΣΚΕ Ρομά 2021-2030 με τις απαιτήσεις της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (ν.4074/2012 ΦΕΚ 88 Α'), και

5.1.2. στην προώθηση της ολιστικής αντιμετώπισης των αναγκών των πλέον ευάλωτων Ρομά, των Ρομά με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις, σε όλους τους τομείς δραστηριοτήτων, τόσο σε συνθήκες συνθήκες, όσο και σε συνθήκες κρίσεων.

Για την Εθνική Αρχή Προσβασιμότητας

Ο Πρόεδρος

Καθηγητής Κωνσταντίνος Στεφανίδης